

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

Cilt/Volume: 4, Sayı/Issue: 4, Aralık/December 2020

Ahmet İÇLİ

Doç. Dr., Batman Üniversitesi /
Türkiye

ahmet.icli@batman.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-7478-7518>

İzâkî ve Yayınlanmamış Türkçe Şiirleri

Izaki and His Unpublished Poems

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 13.10.2020

Kabul Tarihi/Accepted: 14.11.2020

Yayın Tarihi/Published: 30.12.2020

Atıf/Citation

İçli, Ahmet (2020). İzâkî ve Yayınlanmamış Türkçe Şiirleri, *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 4 (4), s. 772-803. DOI: 10.34083/akaded.809554.

İçli, Ahmet (2020). Izaki and His Unpublished Poems, *Journal of Academic Language and Literature*, 4 (4), p. 772-803. DOI: 10.34083/akaded.809554.

<https://doi.org/10.34083/akaded.809554>

Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.
This article was checked by iThenticate.

Öz

İnsanların, kendini ifade etme ve çevresini tanıyıp tanımlama sürecinde oluşturduğu görsel, yazılı ve sözlü ürünler, çevresini nasıl gördüğü ve yaşadığına dair ipuçları barındırır. Tarihsel süreçte insanoğlu, duygu ve düşüncelerini yazıya dökmüş, kendini ve çevresini, dönemine ve geleceğe aktarmıştır.

Türk edebiyatında birçok edip, eserlerini bugünlere miras bırakmıştır. Bunların birçoğuna ait bilgi ve belgeler incelenmiş bir kısmı da incelenmeyi ve gün yüzüne çıkarılmayı beklemektedir. Klâsik Türk Edebiyatı olarak da nitelendirilen Divan edebiyatı geleneğinde şiir yazarlardan biri İzâkî'dir. Hakkında, tezkirelerde ve diğer birinci derecede edebiyat kaynaklarında bilgi bulunmamaktadır. Ondan ancak tespit edilebilen ve incelenebilen mecmualardaki şiir örneklerinden hareketle haberdar olunmaktadır.

Eldeki verilere göre onun, en erken 16.yüzyılın ikinci yarısı ile 17. yüzyılın ilk yarısında yaşadığı söylenebilir. İzâkî'nin bazı şiirleri bir ansiklopedi maddesi ve bir akademik makale vasıtasıyla yayımlanmıştır. Ayrıca mecmuası üzerinde iki yüksek lisans çalışması vardır. Bazı şiir mecmualarında da ona ait şiir örnekleri tespit edilmiştir.

İzâkî'nin tanıtımı ve ona ait mecmuasındaki şiirlerinin yayımlandığı çalışmanın devamı niteliğindeki bu makalede, şaire ait tespit edilen manzumelerin Latin harflerine aktarımları yapılacaktır. İncelemede İzâkî'nin, yirmidört (24) yeni şiiri bulunmaktadır. Bu şiirler, Kasımî'nin *Bahru'l-Maarif*inde geçmektedir. Bunlar arasında şairin Farsça bir gazeli de vardır.

Anahtar sözcükler: İzâkî, Mecmua, Kâsımî Mecmuası, Yeni şiir.

Abstract

Human beings have produced many visual, written and verbal products in the process of expressing oneself and recognizing and defining its environment. These products are important in containing human traces and clues about how a person sees and lives her environment. In the historical process, human beings have written their feelings and thoughts and transferred themselves and their environment to their period and the future. In the history of Turkish literature, many writers and poets have left their writings and works to this day. The information and documents belonging to many of them have been examined and some await to be examined and to be revealed.

Divan literature constitutes an important phase of Turkish Literature. One of the writers/poets of poetry in this literature tradition, which is also referred to as Classical Turkish Literature, is İzaki. There is no information about the poet in biographical works as tazkirahs and other primary literary sources. It is only learned from some examples of poetry in poetry journals, compilations as macmuas that can be determined and analyzed.

According to the available data, it can be said that he lived in the second half of the 16th century and the first half of the 17th century. Some of İzaki's poems were published through an encyclopedia article and an academic article. In addition, there are two graduate studies

on the magazine. Some examples of his poetry have been identified in some of the poetry journals.

It is the continuation of the work in which İzâkî's introduction and his poems in the magazine were published. The transfer of the poems determined in the article to the Latin letters will be made. There are twenty-four (24) new poems of İzâkî in the study. These poems, is mentioned in Bahru'l-Maarif, work of Sayyid Kasım b. Sayyid Abdullah

Keywords: *Izaki, Macmua, Compilation of Kasimi/Kasimi Magazine, New poetry*

Giriş

Klâsik Türk edebiyatı şairlerinden biri olan İzâkî hakkında, mevcut tezkirelerde, herhangi bir bilgiye rastlanmaz. Ancak antolojik mahiyetteki eserlerde şair hakkında çeşitli bilgilere ulaşılabilmektedir.

Şair üzerinde en kapsamlı çalışma İçli (2017) tarafından yapılmıştır. Bu makalede, şaire ait tespit edilen şiir mecmuasındaki şiirler de tanıtılmıştır. Ayrıca şairin adı, şiir örnekleri ve derlediği bir şiir mecmuası üzerinde bir ansiklopedi maddesi (İçli 2016) hazırlanmıştır. Şair hakkında olmayıp onun derlediği şiir mecmuasındaki şiirlerin tasnifi amaçlı iki yüksek lisans tezi hazırlanmıştır (bkz. Çokur 2017, Gök 2018). Ancak bu çalışmalarda, derlenen mecmuadaki şiirlerin okunması dışında şair ve eseri hakkında yeni ve farklı herhangi bir bilgi görülmemektedir.¹

Mecmualarda şairlere ait yeni şiir ve/veya şair adı tespitleri söz konusu olabilmektedir. Nitekim farklı mecmualarda da İzâkî'nin adının geçtiği (Top 2014; Sarıçoban, 2019; Mezarıcı, 2019; Yeşilyaprak 2019a/b) şiirler tespit edilmiştir.

İncelememizde bu eserlerde şaire ait yapılan değerlendirmeler ve şiir mecmualarındaki şiirlerin karşılaştırması ile bu şiirlerden hareketle edebî şahsiyeti hakkında kısa değerlendirmeler yapılacaktır.

İzâkî'nin İncelendiği Akademik Çalışmalar Üzerine Değerlendirme

İzâkî üzerindeki değerlendirme yazılarında İçli, şaire ait mecmua ile Kasımî Mecmuasının² yazım tarihinden ve Hisâlî'nin eserindeki bilgilerden hareketle şairin

¹ Çalışmanın amacı bu tezleri değerlendirmek ve eleştirmek değildir. Çünkü hem makale ve ansiklopedi maddesi hem de tezler birbirine yakın tarihlerde hazırlanmıştır. Değindiği üzere bu tezlerde sadece mecmuadaki şiirlerin okunması ve tasnifi bulunmaktadır. Şair hakkında herhangi bir yeni bilgi ve değerlendirme yoktur. Çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde bu konuda geniş değerlendirmeler yapılmıştır.

² İzâkî'nin şiir örneklerinin geçtiği Kâsımî Mecmuasındaki alıntılar için KM; kendi mecmuasındaki alıntıları için ise İM kısaltması tercih edilmiştir.

17. yüzyılın ilk yarısında hatta H.1040/M.1630 yıllarında halen hayatta olabileceğini dile getirir (2016; 2017: 171). İçli bu çalışmalarında mahlasları birbirine benzeyen Müderris Azakî'yi tanıtmış ve onun hakkında bilgi veren tüm kaynakları (Mehmed Süreyya, 1308-1311; Atayî 1989; Nail Tuman, 2001) belirtmiştir.

İzakî'nin tespit edilen mecmuası üzerinde bugüne kadar iki yüksek lisans tezi hazırlanmıştır.

Çokur'un yüksek lisans tezinde ve şaire ait mecmuadaki başka şairlere ait metinlerin yayımı olan makalesinde (2017, 2019) şair hakkında kısa değerlendirmeleri mevcuttur. Çokur her iki çalışmasında şairin ve müstensihin/kâtibin, Müderris Mehmed Azakî olduğunu belirtmiştir (2019: 256-257; 2017: 6, 12). Müderris Azakî'nin ölüm yılını kaynaklarda geçtiği şekliyle M. 1608 olarak vermiştir.³ Mecmuanın tanıtımının yapıldığı bölümde (2017: 5), mecmuanın kâtibinin/müstensihinin, şiirlerdeki "li-muharririhî" tanımının müellif kaydına işaret ettiğini belirterek isabetli bir görüş bildirmiştir. Ayrıca metnin H. 1040/M.1630 yılında istinsah edildiğinin anlaşıldığını ifade etmiştir. Her iki yıla bakıldığında, eserin kâtibi ile Muhammed Azakî'nin yaşadığı yıllar arasında farklılık olduğu görülmektedir.

Şairin kimliği ve nereli olduğu konusunda Hisâlî'nin Metâliün-Nezâir'inde geçen şiirler eksenli değerlendirmeler yapılabilmektedir. Hisâlî, İzâkî'yi "Çelebi" ve "Bağdâdî" olarak tanıtmaktadır (Kaya, 2003: 347, 473, 717; Kalyon 2011: 1235). Ancak Hisâlî'nin eseri üzerinde doktora tezi hazırlayan iki akademisyen de şairin adını "Âzâkî" olarak okumuştur. (bkz. İçli 2016). İçli'nin değerlendirmelerine göre ise Hisâlî'nin eserinde bulunan şiirlerin *Kasımî Mecmuasında* ve İzâkî'nin kendi hattıyla yazdığı mecmuada da geçmesinden hareketle en azından mahlasındaki ilk ünlünün kısa olması gerekir. Çünkü bu mecmualarda sadece ilk beyitleri değil şiirlerin tüm beyitleri yani tamamı bulunmaktadır. Bu şiirlerin makta/mahlas beyitlerinde, aruz kalıbına uygunluk açısından, şairin adının/mahlasının ilk hecesinin açık/kısa okunmasını gerekli kılan okumalar söz konusudur. Bir şiir mecmuasında İzâkî'ye ait şiirlerden hareketle Sahra Mezârcı (bkz. 2019) da İçli'nin değerlendirmelerine yakın açıklamalarda bulunmuştur.

Çokur'un, (2017: 70, 73) çalışmasında Azakî olarak tespit ettiği şairin şiir örneklerinden ikisi, Hisâlî'nin *Metâliü'n-Nezâir*'inde (Kaya 2003: 347, 717) bulunmaktadır.

Bahse konu şiirlerin matlaları şöyledir:

³ Çokur, Azakî hakkında bilgi veren sadece bir kaynağa atıf yapmıştır. Tuhfe-i Nailî'den yaptığı alıntıyı da şair hakkında bilgi veren tek kaynak olarak sunmuştur. Oysa atıf yaptığı eserde, Atayî'nin eserinden alıntı yapıldığı bilgisi vardır.

Cân fedâ-yı cilve-i naḥl-ı melâḥat-bâr-ı yâr

Dil ḥarâb-ı Türk-tâz-ı ğamze-i ḥûn-ḥ'âr-ı yâr (KM/43a-İM/9a; İçli 2017:174)

Dil ğam-ı ḥaṭṭ-ı lebûnden Maḥzenü' l-Esrârdur

Göz cemâlûn pertevinden Maṭla' u' l-Envârdur (KM/38a-İM/10b; İçli 2017:174)

İzâkî'nin şiiirlerinin bulunduğu mecmua üzerinde yapılan ikinci yüksek lisans tezi (bkz. Gök 2018) İçli'nin belirttiği "İzâkî" adı bağlamında bilgiler içermektedir.

Şairin Edebî Şahsiyeti Eksenli Yeni Tespitler

Şairin, yaşadığı dönem ve edebî şahsiyetiyle ilgili olarak gerek eseri gerekse şiir mecmualarında yer alan şiir örnekleri, bir nebze de olsa çeşitli ipuçları taşımaktadır. Bunların bir kısmı daha önceki çalışmalarda değerlendirilmiştir (İçli 2017).

İzâkî'nin şiirlerine benzer şiirleri olan Bağdatlı Ruhî, Fuzulî gibi şairler ve kendisi de bir şair olan Mümin Paşa ile olan münasebeti, onun yaşadığı yıllar hakkında bilgiler sunmaktadır. Şaire ait "komaz" redifli gazel ile Hilmî, Ruhî, Sabûhî ve Ahseni mahlasıyla şiir yazan Mümin Paşa'nın şiirleri (KM-yk. 60a-60b) nazire şiir özelliği taşır. Buna göre İzâkî'nin bu şairlerden sonra veya bunlarla aynı dönemde yaşadığı söylenebilir. Bu şairlerin 16. yüzyılda yaşadıkları bilgisine istinaden İzâkî'nin de bu yüzyılda hayatta olduğu belirtilebilir.

İzâkî'nin "gönül" ile Nefî'nin "sözüm" redifli şiirleri neredeyse aynıdır. Şiirlerin birinci beyitleri ise tıpatıp benzemektedir. İkisinin de yaşadığı yıllar aynı olmakla birlikte benzer şiirin önce kim tarafından yazıldığı net değildir. Bu bilgiler şairin yaşadığı yıllar hakkında ayrıca bilgi vermektedir. İzâkî'nin şiirinin ilk beyti aşağıdaki gibidir:

Mülk-i nazmun mürşid-i muciz-beyânıdur gönül

Remz-dân-ı sûre-i seba'l-mesânîdür gönül (KM 78a-78b)

İzâkî'nin aşağıda matlaı verilen bir başka şiiri daha Nefî'nin şiirine benzemektedir. İlgili iki şiir bahse konu mecmuada yan yana bulunmaktadır.

Hûnâbe-feşân oldı dimen dîde-i dâğım

Leb-rîz-i şarâb-ı gam-ı aşk oldı ayağım (İzâkî, KM 81b)

Bin var ola hicrânun ile sînede dâğım

Çoktur güzelim devlet-i aşkında çerâğım (Nefî, KM 81b-Divan, s. 320)

Şiir Mecmualarında İzâkî'ye Ait Şiirler Üzerine Değerlendirme

İzâkî'nin şiir örnekleri, başta kendi mecmuası (*İzâkî Mecmuası*) olmak üzere *Kâsımî Mecmuası* ve Hisâlî'nin *Metâliu'n-Nezâir* isimli eserlerinde geçmektedir. Bununla birlikte bazı şiir mecmualarında da onun şiirlerine rastlanmaktadır. Ancak tespit edebildiğimiz kadarıyla diğer şiir mecmualarında bulunan şiirler ile şairin kendi derlediği mecmuasındaki ve *Kâsımî Mecmuası*'ndaki şiirler benzerlik gösterir. Sadece bir şiir mecmuasında farklı bir şiir örneği görülmektedir.

Hisâlî, şairi Bağdatlı İzâkî Çelebi olarak tanıtmış ve ona ait 4 (dört) nazire matları eserine dâhil etmiştir (İçli 2017: 190, Kaya 2003: 347, 473, 717; Kalyon 2011: 1235). Bu şiirlerden ikisi şaire ait eserde ve incelemeye esas *Kâsımî Mecmuası*'nda geçmektedir. Bunların tasnifi ve benzerlik durumları, İçli'nin (2016 ve 2017) ilgili çalışmalarında verilmiştir.

Nakıbzâde Nimeti tarafından derlenen mecmuada İzâkî'nin bir tahmisi bulunmaktadır. Aşağıda ilk bendi verilen ve Tahmis-i İzâkî Gazel-i Tarzî başlıklı şiir, mecmuanın 229. yaprağının arka yüzünde geçmektedir. Aynı şiir, İzâkî'ye ait mecmuada (İM/10b-11a; İçli 2017: 184) vardır. *Kâsımî Mecmuası*'nda Tarzî'nin zemin şiiri de bulunmaktadır (KM/53a).

Gülşene pây-ı şevk ile şubh deminde varıgör
Güllere boş nevâyile nâgme iden hezârî gör
Seyr-i fezâ-yı deşt idüp nüzhet-i merğzârî gör
Dide-i 'ibret aç dilâ rûh-fezâ bahârî gör
Faşl-ı bahâra kıl nazar kudret-i Kirdkârî gör

Nimetî Mecmuası üzerinde değerlendirmelerde bulunan Yılmaz Top, eserin yazma metni üzerinde yaptığı analizinde şairin adını başlık olarak "Azakî", metin başlığı bölümünde "İzâkî" olarak aktarmıştır (2014: 271, 319). Ayrıca yazmadaki yaprakların eksikliğinden kaynaklandığını belirttiği bilgilerle birlikte (Top 2014, 268) yaprak numaralarında şairi ve ona ait şiiri yaprak 206b'de göstermiştir (Top, 2014: 319).

İzâkî'nin daha önce yayımlanmış (İçli 2017: 181, İM/8b-KM/87a) aşağıda ilk beyti verilen şiirine, derleyeni Ferdî adlı biri olan bir şiir mecmuasında da rastlanmaktadır (06 Mil Yz A 2811-2/107a; Sarıçoban 2019: 60).

Sevdâ-zede-i maḥabbet oldum
Pâ-mâl-ı belâ vü miḥnet oldum

Bir şiir mecmuası tasnifinin yapıldığı yüksek lisans çalışmasında Sahra Mezarıcı, İzâkî'ye ait altı gazel tespit etmiş ve bunları tablo halinde sunmuştur (2019: 350).

Şiirleri geçtikleri yapıkların numaralarını da belirterek hem tabloda hem de metin kısmında vermiştir. Ancak inceleme kısmında bu şiirlerin sayısının dört olduğunu belirtmiştir (2019: 18).

Mezarıcı, çalışmasında şair hakkında değerlendirmelerde bulunurken İzâkî adına dikkati çekmiş ve Ahmet İçli'nin (2016) vermiş olduğu bilgileri kullanmıştır. Mezarıcı, şiirleri Latin harflerine aktarıp onların dil içi çevirilerini de yapmıştır.

Bu mecmuadaki gazellerden üçü daha önce Ahmet İçli tarafından *İzâkî Mecmuası*'nda tespit edilip yayımlanmıştır (2017). Bunlardan birinin matlaı Hisâlı'nın *Metâliü'n-Nezairin*'de de geçmektedir. Şiirlerin matlaları aşağıdaki gibidir:

Dil gam-ı hıtt-ı lebünden Mağzenü'l-Esrâr'dur
Göz cemâlün pertevinden Mağlau'l-Envâr'dur (Kaya 2003: 717, İçli 2017: 184; Mezarıcı 2019: 246)

Öldüğümden derd ile ol bî-vefâ gâfil degül
Şükr kim cân virdüğüm cânâna bî-hâşıl degül (İçli 2017: 183-184; Mezarıcı 2019: 242)

Âh u feryâdum uyardı baht-ı h'âb-âlüdümü
Şükr kim gördüm cemâl-i şâhed-i maşşüdümü (İçli 2017: 183-184; Mezarıcı 2019: 246)

Aşağıda matlaı verilen şiir de Mezarıcı'nın ilgili çalışmasında geçmektedir. Bu şiirin varlığından ilk olarak İçli (2017) bahsetmiş ve bunun *Kâsımî Mecmuası*'nda geçen bir şiir olduğunu kayıt ve yer numarası belirtip matlaını vermiştir:

Dil meclis-i mağabbete micmer degül midür
Hâlün hayâli pâre-i 'anber degül midür (İçli 2017: 186; Mezarıcı 2019: 248)

Mezarıcı'nın tezinde belirttiği aşağıda matlaı verilen şiirin varlığından İçli (2017: 176) bahsetmiştir. İçli, şiirin son beytini vererek şairin edebi şahsiyeti üzerinde değerlendirmelerde bulunmuştur. İzâkî'nin, *Kâsımî Mecmuası*'nda da geçen bu şiirin kafiyesine benzer başka bir şiiri daha bulunmaktadır.

Dil derd-i iştiyâk ile şeydâ olup gider
Sevdâ-yı zülf-i yâr ile rüsvâ olup gider (Mezarıcı 2019: 248)

İlgili tezde İzâkî'nin Fuzulî'nin "bana" redifli gazeline benzer bir şiiri bulunmaktadır. Bu metinden hareketle şairin Fuzulî'ye nazire yazdığı belirtilebilir. Nitekim İçli de İzâkî'nin şiirlerinden bir kısmını yayımlarken onun Fuzulî'ye nazire şiir yazmış olabileceği görüşünü ileri sürmüştür (2017: 187). Ayrıca (2017: 189) Fuzulî'nin bir gazeline tahmis yazdığını belirtmiş ve bu tahminin ilk bendini

yayımlamıştır. İlgili tahminin tamamı incelememizde yer almaktadır. Mezarıcı'nın tasnif ettiği mecmuada geçen şiirin matlâı aşağıdadır:

Yâ Rab ğam-ı maĥabbetüñ it âşinâ baña
Olsun hemîşe hem-dem-i müşfik-i vâlâ baña (Mezarıcı 2019: 254)

Daha önce yayımlanmış ve incelemeye esas çalışmamızdaki şiirler dışında, İzâkî'ye ait başka şiirlerin olması muhtemeldir. Bugüne kadar üzerinde çalışılmış ancak ulaşamadığımız mecmualarda şaire ait şiirler olabilir. Bu çalışmada tespit edip görebildiklerimiz üzerinde değerlendirmelerimiz söz konusu olmuştur. Bununla birlikte yapılacak olan yeni çalışmalarda ve tespit edilecek yeni eserlerde şaire ait yeni şiirlerin belki de eserlerin bulunabileceği de ihtimal dâhilindedir. Yapılacak olan yeni incelemeler sayesinde şair ve eserleri üzerinde daha geniş çalışmalar yapılabilir.

İzâkî'nin *Kâsımî Mecmuası*'nda Bulunan Şiirleri Üzerine Değerlendirme

İzâkî'nin tespit edilen şiirlerinin büyük çoğunluğu, Kâsımî tarafından derlenen şiir mecmuasında geçmektedir.⁴ Bu şiirlerin bir kısmı *İzâkî Mecmuası*nda aynen görülmektedir (İçli 2017).

Başka bir şiir mecmuasında (06 Mil Yza 5544/3) İzâkî'ye ait bazı şiirlerin varlığı görülmüştür. Bu şiirler de *Kâsımî Mecmuası*'ndaki şiirlerle benzerlik gösterir. Hatta tespit edebildiğimiz kadarıyla derleyici, *Kâsımî Mecmuası*'nı bir anlamda istinsah etmeye çalışmıştır. Ancak *Kâsımî Mecmuası*'nın elimizdeki nüshasından mı veyahut başka bir nüshadan mı yararlandığı net değildir. Fakat müstensih, çeşitli sebeplerden dolayı bazı şiirlerin başlığında ve mahlas beyitlerinde İzâkî'nin adını "İzâni" olarak (06 Mil Yz A 5544/3: 137a, 139a, 139b) yazmıştır. Bu farklılığın oluşmasında, şairin edebiyat kaynaklarında adına pek rastlanmamasının tesiri olabilir. Veyahut müstensihin esas aldığı nüshadaki yazıma sadık kaldığı söylenebilir. Ancak aynı mecmuanın 146 ile 149. yaprağın arka yüzünde ve 147. yaprağın ön yüzünde şairi "İzâkî" başlığıyla vermiş olup mahlas beytinde buna uygun bir yazımda bulunmuştur. Bu da hattatın mecmuayı özensiz bir şekilde istinsah ettiği anlamına gelebilir. Bahse konu mecmuanın, içerdiği metinler ve tarih bilgilerinden (Yeşilyaprak 2019a: 4; Yeşilyaprak 2019b: 1304) 19. yüzyılda istinsah edildiği söylenebilir.

Kâsımî Mecmuası'nda İzâkî'ye ait yirmi yedi (27) Türkçe, bir (1) Farsça, toplamda 28 şiir bulunmaktadır Bunlardan dört gazel/şiir İzâkî'nin kendi mecmuasında geçmekte olup daha önce İçli tarafından yayımlanmıştır (2017).

⁴ Kâsımî Mecmuası üzerinde İçli'nin birçok çalışması bulunmaktadır. Mecmua hakkında geniş bilgi için mecmuada geçen şairlerin tasnifinin yapıldığı makaleye bakılabilir. İçli, Ahmet, "Kâsımî Mecmuası'nın İçerik Analizi", *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, S. 40, 2018, s. 468-499.

Çalışmamızın bu bölümünde İzâkî'nin Kâsımî Mecmuasındaki 24 şiiri mecmuada geçtiği sırayla verilecektir.

Şiirlerin hangi yapıakta geçtikleri, başlıkları ve aruz kalıpları şiir üzerinde belirtilmiştir. Şiirde kalıp ve anlam gereği fazla yazılan kelime veya harfler [ ] parantez içinde gösterilmiştir

ŞİİRLER

1. KM/17b

İzâkî

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bismikellâhümme yâ fettâh-ı ebvâbu'l-münâ
Eyledüm fetḥ-i der-i genc-i kelâma ibtidâ

Noқта deñlü nuḡfe-i nâ-çiz iken luṡf eyleyüp
Ḥil'at-i ḥilḡat virüp cân cevherin itdün 'atâ

Şimdi gencür-ı der-i genc-i ma'ânî kııl beni
Âdem itdün ġaybetümde eyleyüp raġbet baña

ġayr fikrin âteş-i 'aşkuñla yandur kim ola
Ḥâne-i dil şâhid-i şevkuñ için ḡalvet-serâ

Dest-i ṡab'um ḡalka-cünbân-ı künüz-ı taḡt-ı 'arş
İt ki söz gencinesinden dür nişâr itsün saña

Nice dür bir dürr-i deryâ-yı ma'ânî kim ola
ġuşvâr-ı şâhed-i ḡamd ü sipâsünçün sezâ

Ben kimem kimdür **İzâkî** kim ide ḡamdün senün
Server-i âlem Muḡammed didi "**İâ-uhşî şenâ**"

2. KM/21b

İzâkî

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

İffeti mülk-i ḡüsnüñe şâh it
Reşḡ-i mihr ile ġayret-i mâh it

Rütbe-i 'ulve irmek ister iseñ
Sifleler şöhetinden ikrâh it

Rûz u şeb ehl-i 'aşka hem-dem olup
Cânũñı derd-i dilden âgâh it

Hill-i şahrâyı derd idem dir iseñ
Cezbe-i 'aşkı rehber-i râh it

Ehl-i derd ol enîs ü münisüñi
Meclis-i gamda nâle vü âh it

Hadden aşurma cevri 'uşşâka
Hazer-i nâle-i sehergâh it

Yâre uy koy **İzâkî** ağıyarı
'Ârif ol terk-i mâ-sivallâh it

3. KM/22a

İzâkî

Mefûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Ey dil ne fikr-i taht ü ne pervâ-yı efser it
Divâne-i maḥabbet olup terk-i ziver it

Ser-menzil-i murâda irişmek murâd ise
Cân vir bu yolda câzibe-i 'aşkı rehber it

Ya rab gam-ı firâkla ḥünâbe dökmege
Her bir mesâm-ı cismümi bir dide-i ter it

Ta bü'l-heves getürmeye tâb-ı tarîk-i 'aşk
Râh-ı gam-ı maḥabbeti ber-niş ü neşter it

Şimdengirü sipâh-ı gam-ı 'aşkı cem' idüp
Turma diyâr-ı derdi **İzâkî** müsahḥar it

4. KM/38a-38b**Velehū****Mefūlū Fā'ilātū Mefā'ilū Fā'ilūn**

Dil derd-i iştiyākla şeydā olup gider
Sevdā-yı zūlf-i yār ile rüsvā olup gider

Ol nev-nihāl-ı gülşen-i nāz u leṭāfetüm
Gülzār-ı hūsne serv-i dilārā olup gider

Dil cilvegāh-ı pertev-i mihr-i cemāl olup
Ġayret-fezā-yı Tūr-ı tecellā olup gider

Cān arzū-yı rüyet-i didār-ı yār ile
Tūr-ı ğam-ı maḥabbete Mūsā olup gider

Bir gül ğamıyla ṭāyir-i ṭab'un **İzākīyā**
Gülzār-ı 'aşka bülbül-i güyā olup gider

5. KM/38b**Velehū****Mefūlū Fā'ilātū Mefā'ilū Fā'ilūn**

Dil meclis-i maḥabbete micmer degül midür
Ḥālūn ḥayāli pāre-i 'anber degül midür

'Aşıklarūn o micmer-i 'anber-şemimden
Ceyb-i cihān-ı cānı mu'aṭṭar degül midür

Sinemde sūz-ı şu'le-i şevküñle murġ-ı dil
Ateşgeh-i viḳāda semender degül midür

Dil âteş-i maḥabbet ile külḥan-ı ğama
Ḥakister-i tenümde bir aḥker degül midür

Âteş-nihād murġam ü bāġında her ṭaraf
Sūz-ı derün ki ser çeke şeh-per degül midür

Leb-teşnegān-ı deşt-i ğamuñ cezbe-i cünün
Ser-çeşme-i murādına rehber degül midür

Hâmem şarîri gülşen-i nazma **İzâkiyâ**
Bir murğ-ı nağme-senc ü nevâ-ger degül midür

6. KM/38b-39a

Velehü

Mefûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Dil âteş-i maḥabbete sūzân olup gider
Ḳandil-i deyr-i 'aşḳ fūrūzân olup gider

Ol tıfl-ı nâz-perver-i mehd-i melâḫatüm
Âşüb-ı dehr ü âfet-i devrân olup gider

Pervânevâr pertev-i şem'-i cemâlinün
Uşşâḳ-ı cân-feşâmı firāvân olup gider

Her dem diyâr-ı 'aşḳda biñ kârvân-ı ğam
Miḫnet-serâ-yı gōñlüme mihmân olup gider

Hicrân şebinde 'âlemi her kim ki görmege
Ḥândân gelürse yanuma giryân olup gider

Her müşkil-i ṭarîḳ-i ḫaṭarnâk-ı ğam baña
Yümn-i cünün-ı 'aşḳla âsân olup gider

Bir gül ğamıyla bülbül-i cānuñ **İzâkiyâ**
Destân-serâ-yı gülşen-i ḫırmân olup gider

7. KM/39a

Velehü

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilâtün

Şarâb-ı şevḳle mestânelikte 'âlem var
Cünün-ı 'aşḳla divânelikte 'âlem var

Müşâbih itme beni bülbül-i çemen-gerde
Çerâğ-ı 'aşḳuña pervânelikte 'âlem var

Neticesi bu ise âşinâlığuñ ey dil
Zamâne halkına bigânelikte ‘âlem var

Hayâl-ı beydağ-ı hâl-ı ruhıyla bir şâhuñ
Bisât-ı aşkda ferzânelikte ‘âlem var

Sipâh-ı derde **İzâkî** şakın kafâ virme
Neberd-i ‘aşkda merdânelikte ‘âlem var

8. KM/42b-43a⁵

İzâkî

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

Herkesüñ ‘aşıklığa şaınmân isti’dadı var
Ehl-i taqlid oldu ‘âlem ‘aşkuñ ancak adı var

Ben o şahrâ-yı cünün-ı ‘aşka Mecnûnam k’anuñ
Zir-i her hârında yüz biñ Kays-ı hasret-zâdı var

Şimdi bir Şirîn-şî’aruñ olmuşam mecnûnı kim
Bî-sütün-ı ‘aşkınuñ biñ ben gibi Ferhâdı var

Tâir-i hoş-nağme-i gülzâr-ı ‘aşkam kim anuñ
Derd-i âhıyla dilinde sünbül ü şimşâdı var

Zulmet-i şâm-ı dalâletden **İzâkî** gam yemez
Şu’le-i dilden kimüñ kim meş’al-i irşâdı var

9. KM/57a-57b

İzâkî

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

‘Âlem-i endüha ol demden ki geldük gamla biz
Hem-dem ü hem-şoĥbet olduk şiven ü mâtemle biz

Derdümüz çok şabrımız az olsa şekvâ itmezüz
Şâkirüz râh-ı gam-ı ‘aşkuñda biş ü kemle biz

⁵ Şiir Fuzulî’nin aynı redifli gazeline nazire olabilir. Bkz. İsmail Parlatur (2012), Fuzulî Türkçe Divan, Ankara: Akçağ Yayınları, s. 228

Biz ki Mecnûn-ı beyâbân-gerd-i deşt-i hayretüz
Yok ‘aceb ger âşinâlık itmesek âdemle biz

Berğ ile berfi firâvân kûh-ı derd-i hasretüz
Âh-ı âteş-bâr ü yer yer penbe-i merhemle biz

‘Ömrümüz geçdi **İzâkî** guşşa vü endüh ile
Olmaduk bir dem cihânda hâtır-ı hurremle biz

10. KM/57b

Velehû

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

Dökmege hûn-âb-ı hasret olmağa hûn-bâr göz
Dâğ-ı ğamdan sînemüñ üstinde biñ biñ var göz

Ağlamağdan dilde kan didemde eşküm kalmadı
Vahtidür şimden girü ger olsa âteş-bâr göz

Serv-ğaddüm nâz ile bādâmî kemhâ giymemiş
Dikdiler ğadd-i nihâline ulül-ebşâr göz

Ol mehi çeşmüm gibi âşüb-ı şebden hatt için
Encümâsâ şubha dek vardur nice bîdâr göz

Ṭotalum ṭavr-ı terahhümden tecelli kıldı yâr
Ey **İzâkî** kimde vardur lâyığ-ı didâr göz

11. KM/60b

İzâkî

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

Leşker-i ‘aşkuñ gönül mülkünde emniyyet kômaz
Ğamze-i ğâretgerüñ esbâb-ı cem’iyyet kômaz

Fehm idince lezzet-i şemşîr-i şevğ-i ‘aşkuñı
Olsa ‘aşık zağm-ı câna merhem-i şihhat kômaz

Nûr-bağş-ı mâh olup mâhiyyetin ‘arz eylese
Zerre-i mihr-i ruhuñ hürşide germiyyet kômaz

Bu ne hâletdür ki dil derdin devâdan yig bilür
Gerçi 'aşkuñ dilde tâb u rûhda râhat kıomaz

Nükte-perdâz olsa ger tab'-ı belâgat-perverüm
Gayruñ eş'aruña şîr-i dil-keşüm rağbet kıomaz

Ger budur ol Yûsuf-ı mışr-ı cemâlün hasreti
Dide-i Ya'küb-ı dilde ağılamak rü'yet kıomaz

Yok 'aceb Mûsâ-yı dil "erni" dimezse kim bilür
Tâbiş-i envâr-ı hüsnün Tûrda tâkat kıomaz

Kays-ı tenhâ-gerd-i deşti 'aşkam ammâ neyleyin
Şohbet-i cân-perver-i pâşâyı zi-'izzet kıomaz

Server-i Rüstem-reviş Pâşâ-yı Mü'min ism ü resm
Kim ğubâr-ı dergehin âzürde-i zillet kıomaz

Tâbiş-i hürşid-i miñnetden **İzâkî** ğam yemez
Sâyesinde şaklar anı ol hümâ himmet kıomaz

Ger dilerse 'arş-sây eyler ser-i fersüdesin
Zerre-perver olsa ol mihr-i felek rütbet kıomaz

12. KM/63a

İzâkî

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Dilde fikr-i rüy u zülf-i yârdur eglencemüz

Kâfir-i 'aşkuz büt ü zünnârdur eglencemüz

Ârzü-yı zülf ü ruhsâruñla ey tersâ-beçe
Şâm-ı ğamda şem'-i pür-envârdur eglencemüz

Bir dem ârâm itmezüz bâğ-ı cemâlünden cüdâ
Bülbül-i şürideyüz gülzârdur eglencemüz

Sâkiyâ yâd eyleyüp la'l-i leb-i cân-bağşuñı
Bezm-i ğamda dide-i hün-bârdur eglencemüz

Âsîtân-ı yârdan gayrı **İzâkî** şanma kim
Bu fenâ dehr-i denîde vardır eglencemüz

13. KM/67b

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Ger şabâ ber-ser-i kûy-ı tu vezîden gired
Cânem ez-gayret-i ân câme derîden gired

Pertev-efgen şevêd ez-mihr-i cihân-tâb-ı ruĥet
Âfitâb ez-dil-i her zerre çekîden gired

Bîş-ez-ân dem ki keşed ğamze-i tu tîĝ-i sitem
Murĝ-ı dil üfted ü ez-zevĥ ĩabîden gired

Şîfat-ı ĥatt-ı tu her geh ki nûvîsed ĩalemem
Hem-ĥü sebze suĥan ez-şafĥa demîden gired

Her geh o hem-ĥü **İzâkî** heme ten ĝuş şevêd
Vaşf-ı tu ez-der ü dîvâr şenîden gired

14. KM/70b

İzâkî

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Oldı ĝönlüm mübtelâ-yı dâĝ-ı derd-endüz-ı 'aşĥ
Yaĥdı cânım âteş-i endüh-ı 'âlem-süz-ı 'aşĥ

Ĥalĥa-i engüşter-i engüşti-i ĝam ĥâm ĥâmetüm
Dâĝ-ı ĥasret serde la'l-i ĥâtem-i firüz-ı 'aşĥ

Dersĝâh-ı ĝamda Mecnûn tıfl-ı ebced-ĥ^vân iken
Ehl-i derde ben idüm ol dem rümüz-âmüz-ı 'aşĥ

Ey ĥaşı yâ 'âşîĥam 'âşîĥ şikâyet eylemez
Cânına kâr eylese ger nâvek-i dildüz-ı 'aşĥ

Ey **İzâkî** şükr kim oldı şeb-i hicrân için
Şu'le-i süz-ı derünüm şem'-i zülmet-süz-ı 'aşĥ

15. KM/78a**İzâkî****Ahreb⁶**

Ey cezb-i cünûn 'inâyetüñ var ise gel
Ey mürşid-i reh hidâyetüñ var ise gel

Ben sebze-i huşk-ı huşk-sâl-ı hicrem
Ey ebr-i vefâ 'inâyetüñ var ise gel

Ol seng-dilüñ cefâsı hâdden aşdı
Ey süz-ı dilüm sirâyetüñ var ise gel

Dirler ser-i küy-ı yârdan gelmişsen
Ey peyk-i şabâ hikâyetüñ var ise gel

Efsâne-i köhne(y)⁷ mükerrer itme
Bir tâze-reviş rivâyetüñ var ise gel

Da'vâya gönül bunda gerekdür şâhid
Ey sâlik-i reh velâyetüñ var ise gel

Bu dergeh-i 'afvdur **İzâkî** bunda
Âlem 'âlem cinâyetüñ var ise gel

16. KM/78a-78b**İzâkî****Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün**

Mülk-i nazmuñ mürşid-i mu'ciz-beyânıdır gönül
Remz-dân-ı süre-i seb'al-meşânîdür gönül

Kimse yok fermânını tutmaz cihânda herkesüñ
Hâkim-i hikmet-pejuh-ı hükm-rânıdır gönül

⁶ Gazel, Ahreb kalıplarıyla yazılmıştır. Fakat son dize Ahrem olup "Mefulün Fâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ul" ile yazılmıştır.

⁷ KM'de "köhnei" olarak "hemze" ile belirtilen "i" tarafımızdan kaynaştırma ünsüzü eklenerek "köhneyi" şeklinde yazılmıştır. Bununla birlikte bu kullanım mecmuanın genel imla özelliği olarak belirtilebilir.

Ögredirse 'âleme tarz-ı suhan olmaz bedî
Nükte-âmûz-ı debistân-ı ma'ânîdür gönül

'Arz iderdi hâlini dildâre evvel âh ile
Râh-ı 'aşkuñ şimdi bî-tâb u tüvânıdur gönül

Dâğ-ı 'aşk-ı yâr ile döndi derûnum gülşene
Bülbül-i şiven-şî'âr-ı gülsitânîdür gönül

Künc-i sînem gevher-i mihrüñle bir gencînedür
Kim o gencüñ şeb-çerâğ-ı pâsbânıdur gönül

Bir cihân-ı câvidândur 'âlem-i endîşe kim
Murğ-ı kıdsî-perver-i 'arş-âşiyânîdür gönül

Her Sikender-dil nola olmazsa andan behre-yâb
Hızr-ı câna çeşmesâr-ı zindegânîdür gönül

Şimdi bir bezmüñ **İzâkî** ben nedîm-i hâşiyam
Kim o bezmüñ tercemân-ı ter-zebânıdur gönül

Nice bezm ol mısr-ı fazl-ârâ-yı ehl-i ma'rifet
Kim anuñ bir bende-i Yûsuf-nişânıdur gönül

Kimdür ol mısr-ı ma'ânîñüñ 'azîz ü revnaķı
K'arzümend-i der-i devlet-mekânıdur gönül

Mesned-efrûz-ı şerî'at nükte-âmûz-ı hıred
Kim anuñ bir cebhe-sây-ı âsitânıdur gönül

Feyz-bağş-ı taleb-i tarz-ı feşâhat kim anuñ
Rize-çîn-i h'ân-ı fazl-ı bî-kerânıdur gönül

Keff-i gevher-pâşı bilmem kân mıdur deryâ mıdur
Vâlih-i dest-i kerîm-i dür-feşânıdur gönül

Devlet-i sermedle dâyim maḥkeme-pîrây ola
Dâ'i-i eyyâm-ı 'ömr ü 'izz ü şânıdur gönül

17. KM/81b-82a

İzākī**Mefūlü Mefā'īlü Mefā'īlü Fe'ülün**

Ĥün-ābe-feşān oldı dimeñ dīde-i dāğum
Leb-rīz-i şarāb-ı ğam-ı 'aşq oldı ayağum

Mürġān-ı ulī-ecniha-i 'ālem-i cāndur
Pervāne-i per-suĥte-i pāy-ı çerāğum

Yā rab ne gülistāndan eser bād-ı şabā kim
Bir bŷy-ı ĥired-sŷzla yandurdı dimāğum

Revnaq-şiken-i nağme-tırāzān-ı cihāndur
Murġān-ı nevā-senc-i gül-i gülbŷn-i bāğum

Ben merdümek-i dīde-i derdem ki **İzākī**
Girdāb-ı ğam-ı baħr-ı belā oldı ıurağum

18. KM/82a

Velehŷ**Mefā'īlŷn Fe'ilātŷn Mefā'īlŷn Fe'īlŷn**

Benem ki mışr-ı ma'ārifde fazl ile ĥānam
Benem ki hind-i ma'ānīde ĥān-ı ĥānānam

Fezā-yı evc-i feşāhatde mihr-i nŷr-efşān
Firāz-ı evc-i belāgatde mihr-i raĥşānam

Beyān deminde benānumda mevc urur mu'ciz
Gŷrŷh-ı bī-fer-i Fir'avna pŷr-ı 'İmrānam

Ĥired serŷmde külāhum hŷner bedende ħabā
Vŷcŷd-ı neşre dil ŷ cism-i nazmda cānam

Zamāne şirŷm ile iftiĥār ider ammā
Denā'et-i şŷrekādan iñen peşimānam

İzākīyem degŷlem bir gedā-yı bī-ser ŷ pā
Alīye Ķanberem ŷ ehl-i beyte Selmānam

19. KM/86a

İzâkî

Mefûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün

Ceng eylemede 'asker-i nefis ile demâdem

Bu ma'rekede ekber-i aşhâb-ı cihâdem

Takdîr-i ezel itnese ger anı takâzâ

Gelmezdi koyup cenneti bu 'âleme Âdem

Farq eylemezem rûz u şeb-i hecr ü vişâli

Her kıanda isem derd ü ğam-ı 'aşk ile şâdem

Feryâd iderek şem'-i ruhuñ şevkine ey gül

Yansam nola bir bülbül-i pervâne-nijâdem

Âteş-kede-i külhanı 'âlemde görünce

Zann itme beni tûde-i şad-sâle remâdem

Ġâfil yürime âh-ı şerer-bâr-ı dilümden

Kışt-i emel-i düşmen için âteş ü bâdem

Yâd itnese yanumda nola şirümi huşşad

Güftâr-ı şerer-bâr ile bir şule-nihâdem

Söyler dil olup ağız açup kilk-i devâtum

Tab'um dise ger nâııkâ-bahşâ-yı cemâdem

Mecnûn degülem kâyil-i ma'külem **İzâkî**

Uşta suhanum münkir-i erbâb-ı 'inâdem

Na't-ı nebevî şâm u seher vird-i dilümdür

Şanmañ beni kim mâdiğ-i hükâm-ı cevâdem

20. KM/87b

İzâkî

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Gülbün-i gülsitân-ı derd oldum

Revnağ-ı büstân-ı derd oldum

Sine-i 'aşka dâğ-ı endüham
Dide-i hün-feşân-ı derd oldum

Derd-i âhum sipihr-i hasretdür
Âfitâb-ı cihân-ı derd oldum

Evc-pervâz-ı âlem-i 'aşkam
Murğ-ı 'arş-âşiyân-ı derd oldum

Hâzer eyleñ hadeng-i âhumdan
Dest-i ğamda kemân-ı derd oldum

Leşkerüm hayl-i ğuşşa vü ğamdur
Şâh-ı kişveristân-ı derd oldum

Nazm-ı cân-bahşla **İzâkîves**
Merd-i mu'ciz-beyân-ı derd oldum

21. KM/88b

İzâkî

Mefûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün

Ben teşne-leb-i bâdiye-peymâ-yı cününam
Mecnün-ı belâ-dide-i şahrâ-yı cününam

Hâyil olamaz hâr u has-ı 'aql u selâmet
Tuğyân-ı belâ-cüşiş-i deryâ-yı cününam

Bensüz göremez ehl-i cünün rüy-ı murâdı
Ben merdümek-i dide-i binâ-yı cününam

Seyrâna gelür şaf şaf olup hayl-i melâyik
Ol 'arşada kim ma'reke-ârâ-yı cününam

Zindân-ı ğam-ı Mısr-ı mahabbetde **İzâkî**
Ben Yûsuf-ı ma' Lüb-ı Züleyhâ-yı cününam

22. KM/97b

İzâkî

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Deşt-i dilde hürrem olsa sebzezâr-ı ârzü

Âteşin âhüm olur berķ-i bahâr-ı ârzü

Tab'um ol şebbâz-ı şayd-endâz-ı ma'nîdür ider

Mergzâr-ı kıudsdan her dem şikâr-ı ârzü

Lâyık-ı külhan olur nahl-i vücüdum olmasa

Dâğ-ı gam eşk-i nedâmet berg ü bâr-ı ârzü

Bir gülinden almadın büy-ı fenâ bu gülşenüñ

Bülbül-i zârı ider mecrûh-ı hâr-ı ârzü

Âlemi geşt itdüm ammâ bulmadum maķşüdümü

Bu cihândan taşradur güyâ diyâr-ı ârzü

Bir nefesde nice yüz biñ ârzü ile mürûr

Var ise gönlümdedür râh-ı kıtar-ı ârzü

Ey **İzâkî** oldu bu gülşende bir gül aşķına

Cân-ı zârum bülbül-i şiven-şîâr-ı ârzü

23. KM/129b-130a

ķasîde-i İzâkî

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Benem ki şem'-i şebistân-ı bezm-i hicrânam

Benem ki şule-firüz-ı çerâğ-ı hırmânam

Elümde tîşe-i endîşe-i ümîd-i vişâl

Benem ki kühken-i bî-sütün-ı hicrânam

Yaķup vücüdümü şevķüñ cemâlünü göremem

Benem ki tûr-ı maķabbetde pûr-ı İmrânam

Hevâ-yı aşķla ser-geşte gird-bâd gibi

Benem ki deşt-i talebde hemîşe püyânam

Başumda şule-i şevk-i şerer-feşānumla
Benem ki şām-ı ğama meş'al-i fūrūzānam

Görindi her ser-i müyümde dūd-ı âteş-i dil
Benem ki gülşen-i 'aşkuñda sünbülistānam

Mesām-ı müy-ı serümde görünse ger ol dūd
Benem ki micmere-gerdān-ı bezm-i rindānam

Anuñla cismüme dāğ üzre dāğlar yakduñ
Ki maḥz dāğam ü dāğ-ı derün-ı aḫrānam

Mariz-i 'aşkam ü 'aşık cemāl-i cānāna
Tamām derdem ü dermān-ı derdmendānam

Nedim-i deyr-i maḥabbet muḫim-i Ka'be-i 'aşk
Enis-i Berhemenem [ü] hem-dem-i Müselmānam

Diriğ derdüñe ol kāfir-i Mesih-demüñ
Dem-i vişāline cān virmedüm peşimānam

Nedür cemālini gördükde cān nişār itmek
Vişāli 'iydine biñ cānum olsa ḫurbānam

Görünce ağlar iken ḫatre ḫatre ḫanlı yaşum
Firāk-ı yār ile şanmañ hemişe giryānam

Dökildi ḫāke berüm seng-i ta'n-ı a'dādan
Nihāl-i bār-ver-i bāğ-ı 'aşk-ı cānānam

Zebān-ı ḫalle söyle nüḫüfte nüktelerüm
Vücüd-ı şāhed-i ma'nāya cevher-i cānam

Fiğān-ı dil baña izḫār-ı derd ider her dem
Ki ben de nāle-i nāḫūs-ı deyr-i gebrānam

Ne nāle vü nice nāḫūs şule-i ğamdan
Dil-i pür âteş-i ḫandil-i Ka'be-i cānam

Hürüş-ı ğayretle cûşa geldi çeşmüm ger
Ki seyl-i eşk ile sermâye-bahş-ı tufânam

Ol âteş-i ğam-ı ümîd-i âb-ı hâşiyetem
Ki maḥẓ âteşem âteş-nişân-ı hırmânam

Harîk-i âteş-i aşkam ğarîk-i baḥr-ı sirişk
Bir âteşem ki muḳîm-i derûn-ı ‘ummânan

Ne âteş ü nice ‘ummân İzâkî-i mücrim
Benem ki ḳar-nişîn-i muḥîṭ-i ‘ișyânam

Ne mücrim ü nice ‘ișyân maḥabbet-i şehden
Benem ki ğarḳa-i baḥr-ı ümîd-i ğufrânam

Ne şeh şehenşeh-i mu‘în ‘aliyy-i ‘âlî-ḳadr
Aña düşer ki diye şâh-ı mülk-i ‘irfânam

Tutışdum âteş-i şevḳ-i maḥabbetinde anuñ
Ki maḥẓ nûram ü nûr-ı cemâl-i imânam

Ne elde zâd-ı sefer var ne dilde ḥûn-ı saḳar
Ümîd-i luṭf ile ḥvân-ı Halîle mihmânam

24. KM/153a-154a

Ġazel-i Fuzûlî Tahmîs-i İzâkî⁸

Mefûlü Fâilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

Ey zât-ı pâki bâ’iș-i icâd-ı mümkinât

Zîkr-i cemilûñ olı dile cevher-i ḥayât

Sen olmasayduñ olmaz idi cân-ı kāyinât

Vaşluñ baña ḥayât virür firḳatüñ memât

Sübḥâne ḥalîḳun ḥaleḳal-meṽte ve’l-ḥayât

Aşḳuñ rehinde derd çeken vaşluñı bulur
Cân cevherin o yolda viren vaşluñı bulur
Cevr ü cefaña şâbir olan vaşluñı bulur

⁸ Fuzûlî’nin gazeli için bkz. Parlatır, a.g.e, s. 209-210

**Hicrānuña taḥammül iden vaşluñı bulur
Tübā li-men müsā'idehüş-şabri ve's-şebāt**

Sönmezse tañ mı dāğ-ı derūnum fetilesi
Menzil idindi cānı cemālūñ cemilesi
Olsun fedā-yı dergehūñ ey meh kabilesi
Mihrūñdür iktizā-yı maķāşid vesilesi
Mā şā'e men erāde bihi'l-fevzi ve'n-necāt

Şol kim derūn-ı cānda ķomiş kān-ı şevķūñi
Añmış zemīn-i dilde gülistān-ı şevķūñi
Sırāb ķılmağa gül-i büstān-ı şevķūñi
Tökmüş riyāz-ı ṭab'uma bārān-ı şevķūñi
Men enzele'l-miyāhi ve aḫyā bihi'n-nebāt

Ḥalk eyledükde gevher-i büd u ne-büduñı
Pür-cevher itdi zāt-ı fezāyil-füzüduñı
Reşķ āteşine yakmağa cān-ı ḫaşüduñı
Ḥaķ āferinişe sebeb itdi vücüduñı
Evcebe bi'z-zuhūri zuhūru'l-mükevvenāt

Şüret-gerān-ı şavma'a-i ṭā'at u günāh
Didi görünce zātuñı ey mihr-i meh-ķülāh
Ḥüsñüñ fūrūğı ğayret-i ḫürşid u reşķ-i māh
İzed serir-i ḫüsne seni ķıldı pādişāh
A'lā kemāli zātike fi-āhseni'ş-şifat

Ey dil hevā-yı ğayret-i bezm-i dimām ķıl
Medḫ-i resūli ṭurma İzāķi müdām ķıl
Zıkr-i 'Alī vü ālini her şubḫ u şām ķıl
Ķıldıñ edā-yı na't Fuzūli tamām ķıl
Kemmelte bi's-selāmi ve temmemte bi'ş-şalāt

Sonuç

İzâkî'nin hayatı hakkında birincil kaynaklarda bilgi yoktur. Ancak çeşitli mecmualarda şiirleri bulunmaktadır. Şair, bir şiir mecmuasındaki şiirleri vasıtasıyla tespit edilmiştir. Daha sonra kendi şiir mecmuası bulunmuştur. Ardından diğer mecmualarda da şairin ismine rastlanmış, bazı şiirleri tespit edilmiş ve bu şiirlerin yayımı yapılmıştır.

Şiir mecmualarının incelenmesi ve analizlerinin yapılması sonucu İzâkî'nin edebi şahsiyeti hakkında yeni bilgiler ortaya çıkmaktadır. Hem yeni şiirler hem de şiirlerin özellikleri, şair hakkında çeşitli değerlendirmelerin yapılmasına olanak sağlamaktadır. Bundan sonraki çalışmalarda da şair hakkında yeni yayımlar yapılacağı hatta başka şiirlerinin tespit edileceği muhtemeldir.

Bu makale, İzâkî'nin yayınlanmamış şiirlerinden bir kısmının yayımıdır. Bu vesileyle Kasımî Mecmuası olarak bilinen şiir mecmuasındaki şiirleri yeni yazıya aktarılmış olup üzerlerinde kısa değerlendirmelerde bulunulmuştur. Ayrıca bu şiirler ile başka mecmualarda geçen şiirler karşılaştırmaya tabi tutulmuştur. Bu bağlamda başka mecmualar üzerinde yapılan incelemelerde İzâkî'nin adının geçtiği bölümler üzerinde geniş çaplı değerlendirmeler yapılmıştır. İncelemeye esas makale bu yönüyle, şair üzerinde bugüne kadar yapılmış çalışmaların ve adının rastlandığı mecmuaların da bir tanıtımıdır.

Yapılan tüm tetkikler sonucu aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Şaire ait manzumeleri barındırma noktasında *Bahru'l-Maarif* ve *Sandukatu'l-Maarif* olarak da adlandırılan *Kâsımî Mecmuası* önemli yere sahiptir. Mecmuada şaire ait 28 manzume bulunmaktadır. Bu şiirlere başlıksız ve mahlassız şiirler dâhil değildir. Mecmuada kıta, rubai, beyit vb. formlarda görülen birçok metin vardır. Bunların kime ait oldukları tespit edildiğinde İzâkî'ye ait olanların da olabileceği ihtimal dâhilindedir.

İzâkî'ye ait olduğu tahmin edilen bir mecmuada şaire ait bazı şiirler “li-muharririhî” başlığıyla verilmiştir. *İzâkî Mecmuası* olarak nitelenen bu mecmua tanıtılmış ve burada geçen şiirleri geniş bir bilimsel makale olarak 2017 yılında yayımlanmıştır.

Bu çalışma öncesinde 2016 yılında şairi tanıtıcı mahiyette bir ansiklopedi maddesi hazırlanmış ve şaire ait manzumelerden örnekler sunulmuştur.

Şair İzâkî'nin mecmuası üzerinde iki yüksek lisans tezi yapılmıştır. Birbirine yakın dönemlerde tez konusu olarak belirlenen çalışmalardan biri 2017 diğeri de 2018 yılında tamamlanmıştır.

Bu tezlerden 2018'de tamamlananda araştırmacı, şiir mecmuasının sistematik tasnifini de yaparak şiirleri Latin harflerine aktarmaya çalışmıştır.

2017 yılında tamamlanan tezde araştırmacı, şairi Azakî olarak tanımlamış ve şiirlerin tasnifi ile birlikte Latin harflerine aktarımlarını yapmıştır.

Her iki tezde okuma ve tasnif bağlamında benzerlikler olduğu gibi farklılıklar da söz konusudur. Ancak şairi Müftü Mehmed Azakî olarak tanıtan tezde, mecmuayı kaleme alan şahsiyetin kimliği, ölüm tarihi ile mecmuayı kaleme alma tarihi arasında bir karmaşa söz konusudur.

Tüm bu çalışmalardan çok önce 2003 ve 2011 yılında, Hisâlî'nin Metâliü'n-Nezâir'i üzerinde doktora çalışması yapan iki akademisyenin şaire ait şiirleri tezlerinde incelediği bilinmektedir. Her iki akademisyen şairi Âzâkî olarak tanıtmıştır; fakat şiir örneklerindeki aruz kalıbına göre şairinin mahlasının ilk hecesinin açık/kısa ünlü olarak telaffuz edilmesi gerekmektedir. Ancak mecmuadaki bilgiler, şairin kimliği noktasında önemli bilgiler sunmuştur. Hisâlî'nin eserine göre şair Bağdatlı olup Çelebi olarak nitelendirilmektedir. Bu bilgiler ekseninde bakıldığında şairin Müftü Azakî Mehmed olmadığı söylenebilir. Çünkü bazı şiir örnekleri İzâkî'ye atfedilen mecmuada aynen geçmektedir. Bu şiirler, 2017 yılında yayımlanan makalede atıf yapılarak tanıtılmıştır.

Bu incelemeler dışında, başka şiir mecmuaları üzerinde yapılan tasnif çalışmalarında İzâkî'ye ait şiir örnekleri görülmüştür. Bunların büyük çoğunluğu hem bu makalede hem de daha önce yayımı yapılmış makalede yayımlanan şiirlerdendir. Ancak bir şiir mecmuasında tespit edilen şiir, İzâkî'nin Fuzulî'ye olan nazire şiirini barındırmaktadır. Bu şiir, şaire ait manzumlerde Fuzulî etkisi veya benzerliği konusunda önemli bilgiler sunmaktadır.

Tüm bu çalışmalar ve değerlendirmeler, şair hakkında yeni bilgi ve belgelere ulaşma noktasında önemli bir yere geldiğini ve yapılacak yeni çalışmalara kapı araladığını göstermektedir.

İzâkî'nin yayımlanmamış yeni şiirlerinin yayımı olan bu çalışmada tespit edilen şiirler ve özellikleri konusunda şunlar söylenebilir:

Kâsımî tarafından derlenen *Sandukatu'l-Maarif* adıyla da anılan mecmuada şaire ait 28 manzume tespit edilmiştir. Bunların 4'ü daha önce yayımlanmıştır. Diğer 24 şiirin tam metni bu çalışma vesilesiyle ilim âlemine tanıtılmaktadır.

Bu mecmuanın besmele ile başlayan bölümünde ilk şiir İzâkî'ye aittir. Bu durum şair ile Kâsımî arasındaki iletişimden kaynaklanabildiği gibi, şairin dönem itibarıyla önemli biri olduğuna da işaret edebilir.

Mecmuadaki şiirlerinden biri Farsça olup İzâkî'nin diğer şiirleri ile içerik yönüyle uyuşmaktadır.

İzâkî'nin, Fuzulî'nin bir şiirine yapmış olduğu tahmis/nazire onun Fuzulî etkisinde veyahut çizgisinde olduğuna küçük de olsa ipucu özelliği taşır.

Şiirlerden ikisi 17. yüzyıl başında yaşamış Nefî'nin şiirleriyle neredeyse aynı olma ölçüsünde, benzerlik göstermektedir. Bunlardan biri nazire şiirler arasındadır. Diğer şiir ise Nefî'nin meşhur "sözüm" redifli kasidesinin hemen hemen aynıdır. Ancak tek farkla ki İzâkî şiiri "gönül" redifi ile vermiştir. Bu şiirlerin hangisinin kim tarafından daha önce yazıldığı kesin olmamakla birlikte hem anlam hem de üslup olarak iki şairin aynı çizgide olduklarını göstermektedir. Yapılacak olan tahlil çalışmalarında İzâkî'nin şiiri ve şairler arasındaki yerinin sağlamlaşacağı da muhakkaktır.

Şiirlerin tanıtımı ve yayımı olan bu çalışmamız ile şair hakkında kısa değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Buna göre şair, ehl-i beyt aşığıdır. Şiirlerinin çoğunda ehl-i beyt sevgisini işlemiştir.

İzâkî'nin şiirlerinde; aşk, ayrılık ve gam temalarını sıklıkla görülmektedir. Divan edebiyatı şairlerinin ortak temalarından olan kavramlar İzâkî'de Fuzulî'nin şiirini andırmaktadır. Hatta bazı şiirlerde daha derin bir ıstırap görülebilmektedir.

İzâkî'nin çok akıcı bir üsluba sahip olduğu ve aruzu çok iyi uyguladığı tespit edilen şiirlerinde görülmektedir.

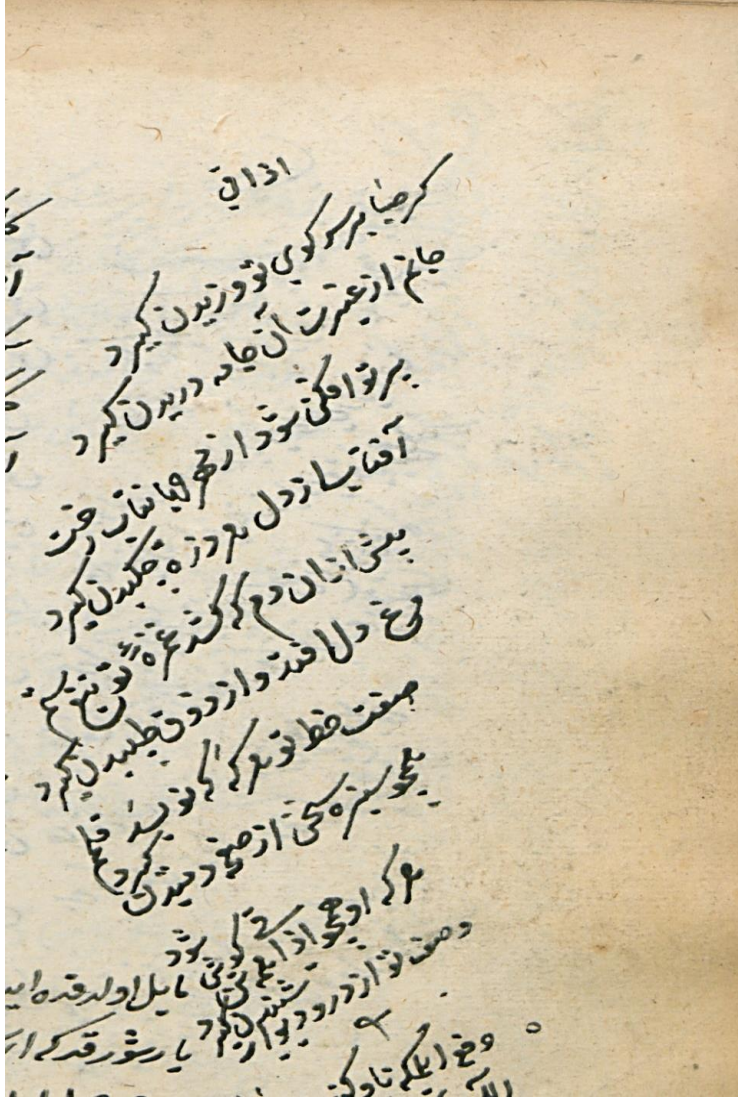
Kendi şiiri ve şairliği hakkında da değerlendirmelerde bulunan şairin yeni tarz ve üslup arayışında olduğunu ve eski söylemlerden ayrılmak gerektiğini izah ettiği söylemleri bulunmaktadır. İzâkî'nin kendi dilinden şairliği konusu ayrı ve uzun bir çalışmanın konusu olduğundan bu çalışmada üzerinde pek fazla durulmamıştır. Bu konuda ayrıca bir makale hazırlama düşüncemiz vardır.

Kaynakça

- Akkuş, Metin (1993). *Nefî Divanı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çokur, Saddam (2017). *XVII. Yüzyıl Şâiri Azâkî'nin Derlediği Şiir Mecmûası (İnceleme-Metin-Tıpkıbasım)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır
- Çokur, Saddam (2019). Azakî Mehmed Efendi'nin Derlediği Mecmuada Diyarbakırlı Şairlere Ait Yeni Şiirler. *HİKMET-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]*, 5, (11), 255-271.
- Ferdî, *Mecmûa-i Eş'âr*. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu: 06 Mil Yz A 2811.
- Gök, Nurcan (2018). *İzâkî Mecmuasının İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ardahan: Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ardahan
- İçli, Ahmet (2016). "İzâkî", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü-TEİS*, Erişim linki: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/izaki-izaki-celebi> Erişim Tarihi: 03.10.2020
- İçli, Ahmet (2018). Kasımî Mecmuası'nın İçerik Analizi. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi* , (40), 468-499.
- İçli, Ahmet. (2017) İzâkî ve Şiirleri. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 19, 169-192.
- İzâkî, (1630-31) *Mecmua, İslamî Şurâ Meclisi Kütüphanesi (Kitabhane-i Meclis-i Şurâ-yı İslâmî)* Sıra Nu: 9810, Kayıt Nu: 952753, Kitap Tanıtım Fiş Nu: 13378-10, Tahran.
- Kalyon, Abuzer (2011). *Peşteli Hisali Metali'ün-neza'ir (II. cilt) İnceleme-Metin*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kâsımî (1625), *Bahru'l-Maarif*, Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi Seyfettin Özege Yazma Eser Koleksiyonu, ASL Mec 625., 270 yk.
- Kaya, Bilge (2003). *Hisali Hayatı-Eserleri ve Metali'ün-Nezair Adlı Eserinin Birinci Cildi: İnceleme-Metin*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu: 06 Mil YzA 5544/3
- Mehmed Süreyya (1308-1311). *Sicill-i Osmanî Yahud Tezkire-i Meşâyih-i Osmaniye, I-IV*, İstanbul: Matbaa-i Amire.
- Mezarcı, Sahra (2019). *Millet Kütüphanesi Ali Emîrî Manzum 593 Numaralı Şiir Mecmuası: İnceleme-Metin-Dil İçi Çeviri-Mecmuaların Sistemik Tasnifi Projesi'ne (Mestap) Göre Tasnifi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Nimetî, *Mecmû'a-i Kasâ'id* Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Koleksiyonu: 3424
- Özcan, Abdulkadir (1989). *Atâyî, Hadâyîku'l-Hakâyık Fî-Tekmîleti'ş-Şakâyık*. C. 2. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Parlatır, İsmail (2012). *Fuzûlî Türkçe Divan*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sarıçoban, Levent (2019). 06 Mil Yz A 2811 Kayıt Numaralı Şiir Mecmuası İncelemesi. *Batman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, 3 (2), 51-71
- Top, Yılmaz (2014). Bursalı Şâir Nakîb-zâde Ni'metî (ö. 1060?) Efendi ve Onun, Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Koleksiyonu 3424 Numarada Kayıtlı Mecmû'a-i Kasâ'id Adlı Şiir Mecmuasının Muhtevası. *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, (31), 265-348.
- Tuman, Mehmed Nâil (2001). *Tuhfe-i Nâilî - Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*. C. I. (hızl). C. Kurnaz; M. Tatçı. Ankara: Bizim Büro Yayınları.
- Yeşilyaprak, Yakup (2019b). 06 Mil Yza 5544/3 Yer Numaralı Mecmua Örneğinde Şiir Mecmualarının Türk Edebiyatı Tarihi Açısından Önemi. *Uluslararası Türkoloji Araştırmaları Sempozyumu*, 26-28 Eylül 2019, Van, 1302-1311
- Yeşilyaprak, Yakup (2019a). *06 Mil Yza 5544/3 Yer Numaralı Mecmuanın Manzum Kısmının Tanıtımı*, (Basılmamış Doktora Semineri. Ardahan: Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ardahan.

Ek 1-İzâkî'nin Farsça Şiiri-Kâsımî Mecmuası'ndan

Ek-2 İzâkî'nin Şiir Örnekleri 21b-22a-Kâsmî Mecmuası'ndan

